

Mircea MORARIU

## Spectacolul-miracol

În lumea și în vremurile în care trăim e foarte *trendy* să spui sus și tare că știi tot și că ai văzut tot. Să spui că, fiind critic de teatru, sigur că ai văzut tot, deși mitul criticului care vede tot e demult spulberat. Că ai văzut nu doar toate spectacolele importante din țară, ba chiar și din Lume, ci și toate filmele mari. Iată, eu mărturisesc că nu am văzut filmul lui Lars von Trier *Breaking the Waves*, cel care în 1996 inaugura trilogia *Golden Heart*. Așa încât am urmărit și pot judeca spectacolul cu ***Breaking the Waves / Viața binecuvântată a lui Bess***, regizat de Radu-Alexandru Nica la Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu nu prin comparație cu modelul, ci ca un produs estetic de sine stătător. Și primul lucru pe care aș dori să îl spun e că – dincolo de realitatea că ne aflăm în fața unui spectacol foarte bun, în care un tânăr director de scenă face dovada unei surprinzătoare maturități creatoare (surprinzătoare și nu prea, dacă ținem seama de câteva dintre antecedentele sale profesionale), în care scenografia lui Dragoș Buhagiar e copleșitoare, în care muzica de scenă și *sound-design*-ul aparținându-i lui Vlaicu Golcea sunt fără cusur, în care întreaga distribuție funcționează ireproșabil atingând nivelul de *trupă*, în care titulara rolului principal, Ofelia Popii, se arată din nou a fi o mare actriță, posesoare a unor uriașe energii creatoare și a unui exemplar devotament față de profesie – *Breaking the Waves* sau *Viața binecuvântată a lui Bess* e ceva de care eu, personal, aveam o mare, o nespusă nevoie. O nevoie deopotrivă psihică și senzorială.

Să mă explic. Nu voi obosi niciodată să repet că mersul la teatru *trebuie* să fie, înainte de orice, o bucurie. Că nu poți fi critic de teatru decât atâta vreme cât, prin natura profesiei, te bucuri la gândul că pentru tine verbul *a trebui* are cu totul alte conotații decât cele ce te duc cu gândul la o obligație ori la o coerciție, că acest verb, în cazul tău, nu e nici măcar un sinonim imperfect al verbului *a sili*. Dar, cum și criticul de teatru e om, din cauza lui sau poate din cauza a ceea ce îi e dat să vadă într-o anumite etapă a existenței sale, i se poate întâmpla să simtă că se află într-un moment de cumpănă. Că parcă nu mai poate „cupla” cu ceea ce se întâmplă pe scenă și că nu mai „cuplează” cu sine. Când începe să fie bântuit de gândul că, poate, ar fi bine să renunțe. Or, *Breaking the Waves* înseamnă pentru mine ceea ce aș numi un *spectacol-miracol* sau un *spectacol-leac*. Un spectacol care, întâi de toate, rămâne important fiindcă mi-a adus împăcarea cu mine și cu teatrul. Un *spectacol-locomotivă*, însă poate nu neapărat în sensul în care înțelegea sintagma marele Liviu Ciulei. În fine, un spectacol grație căruia am regăsit emoția și bucuria de a fi spectator. Pentru toate aceste motive îi sunt recunoscător lui Radu-Alexandru Nica, actriței Ofelia Popii, colegilor ei din distribuție, tuturor celor ce au făcut ca miracolul să se producă.

Nu exclud deloc ca rândurile de mai sus să le pară cititorilor patetice ori excesive. Dar mi le-am asumat de bună voie, din solidaritate și, din nou, din recunoștință față de tânărul regizor și de echipa lui. Căci, la rândul său, așa după cum el însuși mărturisește într-un text publicat în caietul de sală, Radu-Alexandru Nica a vrut să nu fie *trendy* sau *up-to-date*, ci și-a dorit să înfăptuiască un spectacol despre *credință*, o credință înțeleasă altfel decât în sensul strict religios al cuvântului, despre spiritul de sacrificiu, despre depășirea limitelor umane. *Breaking the Waves*



Foto: Mihaela M. Ghenescu

înseamnă un spectacol despre umanitate și despre omenie. Se prea poate să fie voci care să îl acuze pe Radu-Alexandru Nica de *inadecvare*. Fiindcă nu prea mai e de bon ton să arăți că ești sensibil, să îți arăți compasiunea pentru aproapele tău și admirația pentru spiritul său de sacrificiu, altfel decât în megashow-uri, tele-tonuri și tele-donuri televizate, nicidecum la teatru. Eu cred că *Breaking the Waves* se individualizează prin *adecvare* tocmai datorită acestei *inadecvări* cum nu se poate mai potrivite.

Bess, protagonista spectacolului sibian, e o fată simplă, handicapată mintal. „Un coeur simple”, cum i-ar fi spus Flaubert. „Un om al exceselor generoase”, cum o caracterizează regizorul. Un om marginal, deloc bine privit de comunitatea în care trăiește. Numai și numai fiindcă e *altfel*. Fiindcă e handicapată și pentru că e de altă credință decât majoritatea. Nu e nicidecum pe placul bătrânilor calvinști și nici pe cel al capilor Bisericii. Are serioase probleme medicale, dar doctorii o tratează ori superficial, ori prea radical. Totuși, tânărul Jan se îndrăgostește de ea, vrea să o ia de nevastă. Primește cu greu aprobarea pentru căsătorie. Mai apoi, proaspătului soț i se întâmplă să aibă un accident de muncă în urma căruia rămâne cu grave sechele. Nimeni nu crede că se va recupera, mai nimeni nu crede că va supraviețui. Ori dacă va supraviețui, va fi doar o legumă. „Prognostic rezervat”, cum se spune în limbaj medical. „Mai bine să îl ia Dumnezeu!” cum se spune în limbaj obișnuit. Singura care speră și e gata la orice sacrificiu pentru ca soțul ei să supraviețuiască e Bess. Sub influența medicamentelor, Jan îi cere lui Bess să facă cât mai mult sex, cu oricine și oricând, și să vină să îi povestească ce a simțit. Se poate ca Jan să creadă că astfel Bess va trăi normalitatea, tot la fel cum se poate ca astfel Jan să vrea să mai încerce niște senzații ce par a-i fi de aici mai departe interzise. Bess îi dă ascultare și îi îndeplinește dorința. Va încălca orice cutumă socială, orice regulă a normalității, orice cod moral ori bisericesc. Se va prostitua.

Ciprian SCURTEA și Ofelia POPII



Foto: Mihaela M. Ghenescu

Va fi brutalizată fizic și moral, va fi excomunicată. Dar Bess e fericită. E convinsă că sacrificiul ei îi va salva viața lui Jan. Și viața îi va da dreptate. Comunitatea, Biserica și religia oficială, nu. În numele dogmei, toți și toate o vor mai sacrifica odată pe Bess.

Spectacolul de la Teatrul Național „Radu Stanca” are calitatea de a spune această poveste cu emoție și cu căldură. Regia lui Radu-Alexandru Nica are darul de a stăruii exact cât trebuie asupra mecanismului complicat, de infinită subtilitate, care motivează acțiunile fiecărui personaj. Scenografia lui Dragoș Buhagiar e grandioasă, luxuriantă, dar nu are nimic în plus, niciun element deranjant, nimic ce ar putea fi de natură să șocheze. Montarea se servește de proiecțiile video datorate lui Daniel Gontz, însă o face în asemenea chip, încât niciun moment nu ai sentimentul că ele sunt niște „cârje” la care face apel directorul de scenă spre a o scoate la capăt. Muzica și *sound-design*-ul iscălite de Vlaicu Golcea au însușirea de a fi nu un simplu *adjuvant*, ci *elemente intrinseci* spectacolului. În concluzie, *Breaking the Waves* e un spectacol definit prin *organicitate*. Însușire tot mai rară în vremea din urmă pe scenele noastre. Forța montării se naște tocmai din *organicitatea* integrării emoției cu rigoarea și nicidecum doar din exuberanța expresiei care e reală, dar care nu sufocă nici spectacolul și nici expunerea *ideii*. O expunere deloc expozitivă, nicidecum didactică ori demonstrativă. Tu, spectator, vibrezi, te emoționezi, poate chiar simți o lacrimă în ochi, dar nu aluneci în melodramă. Pentru că realizatorii spectacolului au avut grija și știința de a înlătura acest pericol.

Ofelia Popii, interpreta rolului Bess, câștigă în *Breaking the Waves* un mare pariu. Ne face să ne părăsim propria lume pentru a intra în lumea lui Bess. Nu cade niciun singur minut în pericolul autocitării. Face un mare rol al carierei sale,

Marius TURDEANU și Ofelia POPII



Foto: Mihaela M. Gheneșcu

dar îl face slujindu-se de cu totul alte mijloace decât cele care i-au adus marele succes din *Faust*-ul lui Purcărete. Actrița are o forță colosală, o demență sublimă, superbă, a jocului, o determinare și o capacitate de a-și depăși limitele propriei ființe. Iar din energia și din devotamentul ei par a-și găsi forța toți partenerii ei de scenă: actorii Diana Fufezan, Dana Taloș, Marius Turdeanu, Ciprian Scurtea, Dan Glasu, Adrian Matic, Gelu Potzolli, Liviu Vlad, Cristian Stanca. Unora dintre ei rolul le impunea să joace cu tușe tari. Meritul, știința, arta lor e că le-au identificat și jucat fără a cădea în grosier ori în grotesc, că își păstrează echilibrul atunci când evoluează pe tăișul extrem de riscant care e parte a sarcinilor lor artistice. Cu toții zămislesc un spectacol de zile mari. Un spectacol-miracol. Cel puțin pentru mine.

**Nicolae PRELIPCEANU**

## *Spărgând valurile cu Radu-Alexandru Nica*

Hotărât lucru, Sibiu este unul dintre poliile teatrului românesc. Care teatru, la rândul lui, are poli multipli și, în orice caz, schimbători. Cât despre schimbarea Sibiului, adică despre coborârea lui în uitare, aceasta e greu de prevăzut, date fiind cele ce se întâmplă acolo, dar și planurile pentru viitoare întâmplări. Dintre care, nu în cele din urmă, aș menționa proiectul, reiterat de directorul Constantin Chiriac,